

ВІЙСЬКОВА ЧАСТИНА ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Кривенко Юлія Василівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права*

*Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Одеса, Україна*

Цивільне право виступає одним із засобів управління як суспільними відносинами, так і відносинами з іншими суб'єктами цивільного права, що не входять до їх складу. Дані правовідносини закріплені у правових нормах, які сприяють встановленню нових правовідносин, забезпечують охорону порядку та встановлених правил, завдяки яким відбувається значний виховний вплив на поведінку військовослужбовців, та виконує, передусім, саме функцію регулятора. Тому цивільне право – не лише форма, а й найважливіший та необхідний засіб управління Збройними Силами України, зміцнення військової дисципліни, підвищення боєздатності та боєздатності військ, захисту законних прав органів військового управління, військових частин, військових організацій, військовослужбовців та членів їх сімей. Крім того, сприяє забезпеченню ефективної життєдіяльності військових частин і підрозділів, зміцненню правопорядку в Збройних Силах України, інших військах, військових формуваннях і органах, та успішному виконанню завдань.

Проблематика правової природи та сутності цивільно-правового регулювання розвитку військової частини як учасника цивільних правовідносин є однією з найбільш актуальних на сучасному етапі.

В даний час організаційно-правові форми військових організацій як юридичних осіб, правовий режим закріпленого за ними майна, порядок створення, реорганізації та реєстрації, форми та способи участі військових організацій у цивільному обігу, специфіка регулювання договірних відносин за їх участю, діяльність військових організацій, що приносить дохід, а також проблеми договірної та позадоговірної відповідальності належним чином не врегульовані.

Діяльність військової частини носить обмежений (спеціальний) характер в силу особливого правового режиму військового майна та цільового призначення військової частини як особливої державної установи, яка виконує функції оборони.¹

Цивільно-правовий статус військових частин, що є суб'єктами цивільних правовідносин, недостатньо чітко визначений у сучасному законодавстві та нормативних правових актах Міністерства оборони, що ускладнює їх участь у цивільних правовідносинах. Для військових частин характерні не всі види цивільних правовідносин, а лише ті, які безпосередньо пов'язані з виконанням функцій оборони.

¹ Про оборону України. \\\ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст. 106.

Особливий адміністративно-правовий статус військових частин та обумовлена ним цільова цивільна правоздатність визначають обмежений характер майнової відповідальності військових частин як бюджетних організацій, а також субсидіарний характер відповідальності Міністерства оборони за зобов'язаннями військових частин².

Але, водночас, в повному обсязі потреби військових частин можуть бути забезпечені лише з допомогою централізованих поставок. Щоб військова частина могла перебувати в постійній готовності до виконання завдань, що стоять перед нею, вона потребує не тільки бойової техніки, озброєння та інших засобів ведення війни, але також і задоволення матеріально-побутових і культурних потреб особового складу, а також забезпечення правильної експлуатації закріплених за нею засобів ведення війни, тобто у постійному матеріально-побутовому забезпеченні своєї повсякденної діяльності. З цією метою військові організації змушені безпосередньо брати участь у майновому обігу, наприклад, укласти договори енергопостачання, постачання хліба, підряду тощо. І, хоча така діяльність не є характерною для військових організацій, але є життєвою необхідністю, оскільки забезпечує можливість досягнення тих цілей, для яких вони створюються. Тому відносини, учасниками яких виступають військові частини, регулюються як адміністративно-правовими, так і цивільно-правовими нормами.

У той же час, для того, щоб самостійно брати участь у цивільних правовідносинах, необхідно бути суб'єктом цих відносин, а отже, мати цивільну правосуб'єктність³.

Однак, якщо такі учасники цивільних правовідносин як фізичні особи мзють рівну цивільну правосуб'єктність, то цивільна правосуб'єктність організацій різна, що обумовлюється різницею в цілях, для досягнення яких вони створюються.

Отже, визнання та наділення військових частин та й багатьох інших юридичних осіб публічного права статусом юридичної особи було пов'язано, перш за все, з наділенням таких утворень здатністю вступати в цивільні правовідносини, здійснювати необхідну діяльність в умовах ринкової економіки та відповідати за своїми зобов'язаннями. Правове становище військової частини, яка є юридичною особою і змушена брати участь у цивільному обороті, визначається цивільним законодавством з урахуванням особливостей, передбачених військовим правом. Правові підстави участі військових організацій у цивільному обороті закріплені у різних правових актах цивільного, фінансового (зокрема, бюджетного) права. Необхідно, також, врахувати, що цивільні правовідносини за участю військових частин відіграють значну роль в організації матеріального забезпечення Збройних сил, інших військ, військових формувань та органів, оскільки потреби військ у товарах, роботах та послугах настільки різноманітні та великі, що забезпечити їх у повному обсязі централізованому порядку неможливо. У зв'язку з цим військові частини мають право на договірній основі заповнювати свої потреби в товарах, роботах та послугах на загальних підставах.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення.// Відомості Верховної Ради України РПР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст. 112.

³ Цивільний Кодекс України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № № 40-44, ст. 356.